

Dostupnost usluga djeci iz ranjivih skupina

Arianna Lazzari i Michel Vandebroek

Ranom djetinjstvu je neophodno osigurati 'univerzalnu' uslugu integriranog sustava odgoja, obrazovanja i skrbi.

U posljednje vrijeme dostupnost ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja djeci pripadnicima etničkih manjina i onih iz siromašnih obitelji postalo je pitanje koje izaziva sve veću političku zabrinutost. Na europskoj razini, ova je zabrinutost temeljena na široj posvećenosti smanjenju siromaštva djece u zemljama članicama i prepoznavanju važnosti uloge kvalitete ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u nošenju s nepovoljnim položajem od najranije dobi.¹ Slijedom toga, zagovara se opći i nepristran pristup visokokvalitetnim ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja s ciljem smanjenja preranog napuštanja školovanja i borbe protiv rizika od siromaštva i socijalne isključenosti.² Dobro je dokumentirano da su, usprkos konsenzusu na političkoj razini, djeca etničkih manjina i ona iz siromašnih obitelji rjeđe uključena u neki vid nemajčinske skrbi, jasllice i vrtiće, a i onda kad jesu uključena, radi se o ustanovama koje nude manje kvalitetne usluge nego što ih dobivaju njihovi imućniji vršnjaci. Iako za sve zemlje detaljniji podaci

nisu dostupni, mnogi rezultati istraživanja potvrđuju navedeno kao zajedničku karakteristiku pohađanja ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja diljem europskih zemalja.

Koristeći podatke nedavne studije Generalne direkcije za obrazovanje i kulturu Europske Komisije (European Commission Directorate General Education and Culture)³ u ovom članku ćemo istražiti prepreke uključivanju djece etničkih manjina i one iz siromašnih obitelji u ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja i dati okosnicu strategiji izjednačavanja uključenosti s drugom djecom.

Prepreke sudjelovanju

Dok je u početku problem različitih izbora pri upisu shvaćen pretežno kao posljedica roditeljskih izbora, danas je sve jasnije da baš roditelji često nemaju izbora zbog određenih faktora koji im utječu na odluku. Stoga, kad se analiziraju razlozi koji dovode do odluka o izboru usluga ustanova i službi

visoke kvalitete za djecu rane dobi, moraju se u obzir uzeti višestruki faktori.

Politika

Postoje brojni dokazi o tome da mjere politike koje se odnose na dostupnost službi, kao i opći propisi kvalitete i praćenja, utječu na dostupnost ustanova djeci imigranata i onoj koja žive u siromaštvu. Postojeći sustav ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, čak i kad financira boravak djece iz siromašnih obitelji, nije baš učinkovit u privlačenju takvih korisnika⁴. Naravno, to ne znači da je problem nejednake dostupnosti ograničen na tržišno orijentiran sustav. Čak i u znatno obuhvatnijem sustavu socijalne pomoći – tipičnom za kontinentalnu Europu – čini se da je dostupnost ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja manja u imućnijim područjima. U tom smislu se javna politika koja se obuhvatno bavi pitanjima dostupnosti, pravima upisa i troškovima skrbi – unutar općeg regulatornog okvira kvalitete – pokazala najučinkovitijom u smanjenju

SAHAR, 5 godina

Živim u Ateni.
Moji mama i tata su iz Afganistana.
Volim se igrati i čitati puno knjiga.

MARIA, 5 godina

Zovem se Maria i živim u Ebstorfu,
u Njemačkoj.
Volim provoditi vrijeme u šumi.

BEATRICE, 3 godine

Moja mama je iz Sarzane, u Italiji. Mojtata je iz
Ancone, u Italiji. Ja živim u Nozozemskoj blizu
Amsterdama. Volim kuhati sa svojom Barbie.

nejednakosti stopa uključenosti u ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja⁵.

Karakteristike ponude

U mnogim zemljama postoji manjak ustanova za skrb o djeci rane dobi, a u većini slučajeva radi se o podijeljenom sustavu. Više je izražen nedostatak ustanova za najmlađu djecu (0-3 godine) u odnosu na onu vrtičke dobi (3-6 godina). U slučaju manjka mjesta, ponuda se uskraćuje sukladno kriterijima prioriteta koji – ne uvijek namjerno – imaju tendenciju diskriminirati djecu etničkih manjina ili siromašnih obitelji. Na primjer, to može biti slučaj s davanjem prednosti zaposlenim roditeljima ili onima koji se ranije upišu na listu čekanja: ustvari, roditelji imigranti i roditelji s nesigurnim zaposlenjem teško da toliko unaprijed mogu platiti svoju potrebu za smještajem djece. Štoviše, činjenica da imigrantske obitelji imaju manji pristup nekom obliku skrbi kroz neformalne mreže i češće rade u neredovito i nepredvidivo radno vrijeme, zahtijeva fleksibilnije radno vrijeme ustanova, što je rijetko dostupno u javnim novcem financiranim ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja⁶.

Karakteristike obitelji

Imigrantske obitelji i one koje žive u siromaštvu često imaju manje neformalne mreže i slabiji pristup podacima o ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja i proceduri upisa. Pored toga, jezik i kulturne barijere sprječavaju ih da ispune birokratsku proceduru koja može biti neophodna za upis njihove djece. Najupečatljiviji primjer u tom smislu je slučaj romske zajednice u kojoj nedostatak povjerenja roditelja u vlast i javne ustanove, kombinirana s diskriminacijom i neprijateljstvom na koje su naišli, imaju ten-

denciju umanjivanja dječjeg sudjelovanja u programima predškolskih ustanova⁷.

Načela dobre prakse

Unatoč ovim preprekama koje se iznova javljaju, diljem Europe ima mnogo primjera prakse prevladavanja ovih poteškoća i dokaza o značajnom napretku u upisivanju djece etničkih manjina i siromašnih obitelji u predškolske ustanove. Analiza nekoliko uspješnih projekata otkrila je pet kriterija za ujednačavanje dostupnosti ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.

Dostupnost

Kako su obitelji koje žive u siromaštvu često manje mobilne nego imućnije obitelji, ključno je da se kvalitetne predškolske ustanove osnivaju u kvartovima u kojima žive ove ranjive skupine. Ne kažemo da se ponude trebaju usmjeriti na obitelji 'pod rizikom'. Upravo suprotno, strukturalne ponude usmjerene na opću populaciju s posebnom brigom o specifičnim potrebama obitelji – pokazale su se učinkovitijima nego ciljane ponude. Drugim riječima, politika temeljena na pravima djeteta na skrb, odgoj i obrazovanje ima tendenciju biti učinkovitija nego politika temeljena na okvirima potreba (ili rizika).

Priuštivost

U slučajevima kad je javno financiranje strukturalno dostupno, ponuda je obično besplatna, ili je cijena koju plaćaju roditelji više u skladu s onim što si mogu priuštiti s obzirom na svoja primanja. Kriterij priuštivosti, međutim, ne odnosi se samo na materijalne resurse već bi se mogao proširiti i na više 'simboličke' forme poput, na primjer, stigmatizacije. U slučajevima kad je cijena ponude 'ciljana' prema specifičnoj populaciji

'pod rizikom', roditelji, ustvari, tada plaćaju simboličnu cijenu time što su obilježeni ili se odriču dijela svoje privatnosti. Zato strukturalna ponuda za opću populaciju – bilo da je besplatna ili usklađena s primanjima – ima tendenciju osigurati veću razinu ujednačavanja nego ona s pravom koje 'cilja' siromašne.

Pristupačnost

Pristupačnost i priuštivost ponude nužno ne čini ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja pristupačnijima, jer jezične prepreke, poznavanje birokratske procedure, liste čekanja ili prioriteta koje ima uprava mogu nenamjerno isključiti djecu siromašnih i imigrantskih obitelji. Stoga bi se politika pristupačnosti trebala pomno planirati – posebno na lokalnoj razini – počevši od analize prepreka koje onemogućuju djecu i obitelji iz ranjivih skupina da koriste predškolske ustanove.

Korisnost

Ukratko, nejednak upis bi se trebao promatrati kao rezultat recipročnih i dvosmjernih odnosa između politika, osobina obitelji i ponude predškolskih ustanova. To znači da bi obitelji trebale percipirati ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja kao korisne, podržavajuće mogućnosti, usklađene s njihovom potražnjom. Uzimajući u obzir činjenicu da su članovi imigrantskih obitelji češće zaposleni na poslovima koji traže manju kvalifikaciju, slabije su plaćeni i imaju neregularno radno vrijeme, možemo reći da se to za početak odnosi na praktična pitanja poput fleksibilnog radnog vremena. Drugo, to također znači da načini upravljanja ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja moraju imati smisla različitim

SMILLA, 6 godina

Ja živim u Heidelbergu, Njemačka. Volim plesati na kiši.

MATHEO, 4 godine

Ja sam Corneliusov brat. Volim palačinke sa šećerom i cimetom.

CORNELIUS, 3 godine

Moja mama je Dankinja, a moj tata je Nijemac. Volim se zabavljati, uređivati i jesti čokoladu.

roditeljima i lokalnoj zajednici. Zbog toga uprava predškolskih ustanova treba uspostaviti strukture demokratskog odlučivanja koje omogućuju obiteljima da izraze svoje različite potrebe i da se one potom sustavno uzmu u obzir u procesu 'krojenja' ponuda predškolskih ustanova po mjeri lokalnih zajednica. Najučinkovitijima za ranjive skupine pokazale su se ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja koje, držeći se ovih pretpostavki, kreiraju politiku i aktivno sudjeluju u procesu savjetovanja na lokalnoj razini.

Usklađenost

Ovaj posljednji kriterij odnosi se na stupanj do kojeg će značenje ponude ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja odgovarati značenju koje roditelji pridaju ovoj usluzi. To podrazumijeva da vrijednosti, vjerovanja i odgojno-obrazovna praksa koje su u ponudi trebaju biti dogovaranje s obiteljima i lokalnim zajednicama⁸. Monokulturalna ponuda koja ne uzima u obzir različitosti u svakodnevnoj praksi često ne uspijeva zadobiti povjerenje manjinskih etničkih grupa i stoga bi mogla produžiti segregaciju i diskriminaciju. Nasuprot tome, ustanove koje uključuju roditelje i lokalne migrantske zajednice u proces demokratskog odlučivanja i koje su predane privlačenju i obuci djelatnika iz manjinskih grupa pokazale su se uspješnijima u promicanju sudjelovanja djece različitog porijekla u predškolskim ustanovama. Posebno treba reći da istraživanja ukazuju da bi ponuda integriranih usluga skrbi, odgoja i obrazovanja, programi podrške ranom djetinjstvu i programi podrške obiteljima, posebnim potrebama i središnja ponuda u okviru interagencijske suradnje mogla biti najučinkovitija u ispunjavanju zahtjeva lokalnih zajednica u kontekstu različitosti.

Da zaključimo, ipak bi trebalo napomenuti da ne treba podcjenjivati utjecaj širih socioekonomskih faktora i službene socijalne politike. Ustvari, nije slučajnost da učinak obiteljskog porijekla u stopi uključenosti u ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja ima tendenciju da više ograničava u skandinavskim zemljama, u kojima su univerzalno dostupne ustanove koje skrbe za djecu i u kojima su socioekonomske razlike manje upadljive, nego negdje drugdje. To vodi do zaključka da *univerzalno pravo na javno financiranu ponudu ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja unutar integriranog sustava koji kombinira skrb, odgoj i obrazovanje* – uz fleksibilnu raspodjelu sredstava kojima su *osigurana dodatna sredstva* za djecu i obitelji koje su u nepovoljnom položaju – mogu pridonijeti prevladavanju socijalnog raslojavanja u korištenju službi za malu djecu, od čega najviše koristi mogu imati ranjive skupine.

Reference

- 1 Education, Audiovisual and Culture Executive Agency/Izvršna agencija za obrazovanje, audiovizualno i kulturu/.2009. *Tackling social and cultural inequalities through early childhood education and care in Europe*. Brussels: EACEA Eurydice. <http://eacea.ec.europa.eu/about/eurydice/documents/098EN.pdf>
- 2 Council of the European Union/Vijeće EU/. 2011. *Council conclusions on early childhood education and care*. <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/11/st09/st09424.en11.pdf>
- 3 Lazzari, A., & Vandenbroeck, M. (2012). *Literature Review of the Participation of Disadvantaged Children and families in ECEC Services in Europe/ Pregled literature o sudjelovanju djece i obitelji ranjenih skupina u sustavu ranog odgoja u Europi*. In J. Bennett (Ed.), *Early childhood education and care*

(ECEC) for children from disadvantaged backgrounds: Findings from a European literature review and two case studies. Brussels: European Commission. http://ec.europa.eu/education/more-information/doc/ecec/annex1_en.pdf

4 Lloyd, E. & Penn, H. *Childcare markets. Can they deliver an equitable service?* University of Bristol: Policy Press.

5 Children in Scotland. 2011. *Working for inclusion: how early childhood education and care and its workforce can help Europe's youngest citizens*. Preuzeto iz: <http://www.childreninScotland.org.uk/wfi/>

6 Wall, K., & Jose, J. S. (2004). *Managing work and care: a difficult challenge for immigrant families*. *Social Policy and Administration*, 38(6), 591-621

7 Organisation for Security and Cooperation in Europe. 2010. *Mapping of participation of Roma and Sinti children in early education processes within the OSCE region*. <http://www.osce.org/odihr/73874>

8 DECET, ISSA, 2011, Diversity and social inclusion. Exploring competences for professional practices in early childhood education and care (www.decet.org/fileadmin/decet-media/publications/Diversity-and-Social-Inclusion.pdf).

Arianna Lazzari istraživačica na VBJK – Centre for Innovation in the Early Years/Centar za inovacije u ranoj dobi, Ghent, Belgija. arianna.lazzari2@unibo.it

Michel Vandenbroeck je profesor obiteljske pedagogije na Odsjeku za socijalni rad, Ghent University, Belgija. michel.vandenbroeck@ugent.be

BARBARA, 5 godina

Volim biti najbrža u rolanju, Volim pomagati baki u vrtu, Volim se igrati sa sestrom Petrom.